

Nr 191.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ytterligare statsunderstöd till Hornborgasjöns sjösänkingsföretag; given Stockholms slott den 28 februari 1930.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

J. B. Johansson.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 28 februari 1930.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, BESKOW, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON, DAHL.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Johansson anför:

Den 31 december 1903 beviljade Kungl. Maj:t under de i kungörelsen den 14 juni 1901 stadgade villkor lån från odlingslånefonden med 257,000 kronor till ett företag avseende sänkning av Hornborgasjön i Skaraborgs län i och för torrläggning av mark hörande till sjön angränsande fastigheter. Odlingslånet blev sedermera, efter det flera sökande kommit till, höjt med 15,000 kronor, men reducerades åter i anledning av ändring med

avseende å vissa broar, så att detsamma slutligen utgjorde 269,930 kronor, fördelade i två lån, det ena å 255,040 kronor och det andra å 14,890 kronor. Enligt upprättade amorteringsplaner skall det större lånet, å vilket för närvarande återstå oguldna 111,675 kronor 48 öre, vara till fullo inbetalat år 1937 och det mindre lånet, å vilket för närvarande återstå oguldna 10,437 kronor 6 öre, år 1944.

Ifrågavarande sjösänkingsföretag planlades vid en i enlighet med bestämmelserna uti 1879 års dikningslag handlagd, den 30 september 1902 avslutad laga syneförrättning. Av det planerade företaget beräknades båtnad vinnas för 1,565 hektar åker och för omkring 400 hektar äng, varjämte beräknades att båtnad skulle vinnas för annan mark, landvinnningar häri inberäknade, till en areal av 1,725 hektar. Den sammanlagda arealen mark, som beräknades erhålla båtnad av företaget, uppgick sålunda till cirka 3,700 hektar. Denna mark hör till icke mindre än omkring 200 fastigheter. Förslaget innebar en upprensning, rätning och utvidgning av avloppet från sjön samt vidare upptagande av ett huvudavlopp genom sjön och biavlopp till detta. Kostnaderna beräknades till 355,766 kronor, inbegripet jordersättningar och förrättningskostnader. Sammanlagda värdet å båtnaden beräknades till omkring 600,000 kronor. Sedermera verkställdes av förrättningsmannen lantbruksingenjören G. Sjöberg år 1921 ny uppskattning av båtnaden, vilken därvid beräknades till något över 700,000 kronor. Närvarande lantbruksingenjören i länet Sven Hallin har efter verkställd undersökning förklarat sig anse, att den upprättade kalkylen angående båtnaden var försiktigt uppgjord. Av den beräknade båtnaden belöpa 72.35 procent å fastigheter, vilkas ägare erhållit odlingslån, samt 4.02 procent å i allmän ägo varande jord. Ägare av fastigheter, å vilka belöpa 15.87 procent av båtnaden, hava i enlighet med då gällande bestämmelser av sagt sig båtnaden av företaget. Från dessa delägare har förty jord utbrutits (s. k. vinstjord).

Företaget igångsattes år 1903. Olika svårigheter uppstodo emellertid vid arbetenas utförande. Till att börja med avsågs, att arbetena skulle utföras på entreprenad. Antagna entreprenörer visade sig emellertid mindre lämpliga och måste förty efter längre eller kortare tid avskedas. Härigenom försenades och fördrades arbetet, vartill jämväl bidro upprepade arbetsinställelser och blockader. Arbetet utfördes slutligen av sjösänkingsföretagets styrelse under ledning av anställd arbetschef. Arbetet synes i huvudsak hava fullbordats år 1912. Slutligen godkänt av lantbruksstyrelsen blev detsamma emellertid först år 1919.

Enligt en av ledamoten i styrelsen för sjösänkingsföretaget domänintendenten B. Ekberg för åren 1898—1928 upprättad sammanställning ur företagets räkenskaper hava kostnaderna för själva företaget, däri inberäknade förrättningskostnaderna, uppgått till 470,669 kronor 53 öre. Detsamma hava således överstigit de beräknade kostnaderna med ungefär 100,000 kronor, vilket torde vara beroende dels på förut berörda ar-

betssvårigheter och dels på förhöjda arbetspriser. De med anledning av företaget uppkomna kostnaderna för delägarna stanna emellertid ingalunda vid ovannämnda belopp å 470,669 kronor 53 öre. Därtill komma, såsom av Ekbergs sammanställning framgår, dels lantmäterikostnader, dels rättegångskostnader och dels räntekostnader uppgående enligt sammanställningen till respektive 24,023 kronor 13 öre, 69,345 kronor 59 öre och 486,185 kronor 59 öre. Anledningarna till uppkomsten av dessa stora ytterligare kostnader komma att nedan närmare beröras.

Företagets utförande har i hög grad påverkats av förhållandet mellan sjösänkingsföretaget och ägarna av vattenverk vid Hornborgasjöns avloppså Flian. Till den av Sjöberg handlagda syneförrättningen vid företagets tillkomst blevo dessa vattenverksägare icke kallade, uppenbarligen av anledning att Sjöberg ansåg deras intressen icke beröras av företaget. Att denna uppfattning icke varit riktig torde icke kunna vara föremål för tvekan. Att dessa sakägare icke blevo kallade till förrättningen har givit upphov till långvariga dröjsmål och stora kostnader; och torde sjösänkingsföretagets dåliga ställning såväl ekonomiskt som i andra hänseenden ytterst vara i hög grad beroende på denna underlåtenhet från Sjöbergs sida. Vattenverksägarna hade emellertid icke omedelbart vidtagit några åtgärder i anledning av medgivandet till företaget eller dess igångsättande. Först år 1910 började de uppträda i ärendet. De ingingo nämligen då till länsstyrelsen med begäran om förbud mot företagets utförande, vilken begäran emellertid befanns icke kunna bifallas. Av vattenverksägarna anhängiggjordes då rättegång mot företaget, i vilken yrkades, att synemännens utlåtande måtte förklaras vara mot dem utan verkan. Denna rättegång, i vilken å ömse sidor vidlyftig utredning förebragts, avgjordes slutligen genom Kungl. Maj:ts dom den 3 december 1920, enligt vilken dom synemännens utlåtande förklarades vara utan all verkan mot vattenverksägarna. Efter domens medelande framställde vattenverksägarna hos sjösänkingsföretaget anspråk på att företaget skulle låta anlägga en regleringsdamm vid sjöns avlopp. Enligt delägarnas i företaget uppfattning skulle den föreslagna dammhöjden hava medfört, att största delen av det genom företaget utförda arbetet skulle gått förlorat; och hemställde delägarna i en till Kungl. Maj:t ställd, den 18 mars 1921 till jordbruksdepartementet inkommen skrivelse, under åberopande att företaget utförts i enlighet med av Kungl. Maj:t fastställd plan, om vissa upplysningar, huru de skulle förhålla sig gent emot vattenverksägarnas anspråk. Remissutlåtande i ärendet avgavs den 30 november 1921 av lantbruksstyrelsen, som därvid, med överlämnande av ett från vederbörande lantbruksingenjör inhämtat yttrande, hemställde att, då Kungl. Maj:t icke torde kunna i administrativ väg skilja i rätten mellan intressenterna och vattenverksägarna, framställningen icke måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Sedan därefter en del förlikningsförsök gjorts, vilka dock icke ledde till

något resultat, instämde vattenverksägarna företaget till Västerbygdens vattendomstol med yrkande, att detsamma måtte åläggas återställa Hornborgasjöns utlopp i det skick, vari detsamma befanns före vidtagandet av sänkningsåtgärderna, eller vidtaga andra åtgärder, varigenom avrinningen skulle så regleras, att skada icke bleve tillfogad vattenverksägarna. Dessutom förbehöllo de sig rätt att i särskild rättegång föra talan om ersättning för skada under förgången tid. I denna rättegång har vattendomstolen — efter det en av vattendomstolen tidigare meddelad dom undanröjts av vattenöverdomstolen — meddelat ny dom den 9 juli 1928. Denna dom innefattar emellertid icke ett slutligt uttalande angående alla föreliggande frågor, utan göres däri endast ett mera principiellt uttalande angående vilka åtgärder, som böra vidtagas för att företaget icke skall bliva till skada för vattenverksägarna. Sedan slutligt avgörande i denna principiella fråga föreligger, skall således målet åter upptagas till behandling vid vattendomstolen. De åtgärder, som vattendomstolen fann böra vidtagas, voro dels uppförandet av en regleringsdamm vid Hornborgasjöns utlopp, vid vilken damm enligt närmare angivna grunder vattenframrinningen skulle regleras, och dels upptagande av avlopp eller kanaler i sjön. Dessa avlopp voro delvis desamma som de av Sjöberg föreslagna och delvis av annan sträckning eller nya. Enligt verkställd utredning skulle vidtagandet av nu angivna åtgärder medföra en minskning av den utav Sjöberg vid hans senaste uppskattning beräknade båtnaden av företaget med ungefärligen 200,000 kronor.

Efter det å ömse sidor talan fullföljts mot vattendomstolens dom, har vattenöverdomstolen den 28 januari innevarande år meddelat dom i målet. Vattenöverdomstolens dom innefattar i stort sett ett fastställande av vattendomstolens avgörande, dock att i vissa avseenden gjorts ändring, vilken synes kunna medföra, dels att ytterligare utredning kommer att bliva behöflig vid målets förnyade behandling inför vattendomstolen och dels att ytterligare någon minskning i beräknad båtnad uppstår. Mot vattenöverdomstolens dom har enligt vad jag inhämtat missnöje blivit anmält såväl av sjösänkningsföretagets styrelse som av en del vattenverksägare. Innan slutligt avgörande beträffande de frågor, vilka avgjorts av vattendomstolen, kommer att föreligga, torde således kunna beräknas komma att åtgå ännu en tid av omkring ett år. Därefter skall ju, såsom av ovan lämnad redogörelse framgår, målet upptagas till ny behandling vid vattendomstolen. Att därefter avsevärd tid kan komma att förflyta, innan slutligt avgörande föreligger i detta återupptagna mål, är utan vidare uppenbart. Sedermera återstår ytterligare frågan om ersättning för skada och förlust för vattenverksägarna under förflyten tid. Det synes sålunda icke uteslutet, att ännu en mycket avsevärd tid — kanske bortåt tio år — kan komma att förflyta, innan rättsliga avgöranden föreligga beträffande samtliga mellanhavanden mellan sjösänkningsföretaget och vattenverksägarna. Härigenom komma uppen-

barligen betydande olägenheter att uppstå för båda parterna. Innan sådana avgöranden föreligga är det ju nämligen icke möjligt att överhuvudtaget med någon större grad av tillförlitlighet bilda sig ett omdöme om den nytta, företaget kan komma att slutligen medföra för delägarna i företaget, och om de ekonomiska upppoffringar, dessa komma att få ytterligare göra för vinnande av denna nytta. Härtill kommer, att under det nuvarande ovisshetstillståndet man icke kan begära, att delägarna skola lägga ned kostnader — som kanske sedan bliva utan varje värde — för underhållande av de till företaget hörande avloppen eller för verkställande av sådana arbeten inom deras egna marker, som erfordras för att de skola komma i åtnjutande av beräknad båtnad. Jämväl för vattenverksägarna är ju ett bibehållande av nuvarande förhållanden till nackdel. Den skada, som de gjort gällande uppkommer för dem, kommer ju i den mån den föreligger att alltjämt fortfara. Rent national-ekonomiskt sett är det ju tydligen också till skada, att det nuvarande tillståndet får fortfara.

Beträffande nuvarande beskaffenheten av till företaget hörande avlopp så synes enligt lämnade uppgifter själva huvudavloppet från Hornborgasjön vara väl bibehållet. Detsamma gäller även huvudtilloppet genom Hornborgaån. Däremot äro i sjön upptagna avlopp (s. k. kanaler) så gott som fullständigt igenslammade. Detta beror givetvis på, att desamma icke vederbörligen underhållits, varjämte såsom en bidragande orsak torde kunna framhållas, att desamma åtminstone delvis icke från början erhållit lämplig sträckning eller lämpliga dimensioner. Kostnaden för upptagandet av de erforderliga avloppen i sjön torde emellertid icke behöva bliva synnerligen avsevärd. Densamma har beräknats till ungefär 20,000 kronor. När avloppen en gång blivit upptagna, måste de emellertid årligen underhållas. Företaget synes därför böra anskaffa ett mudderverk med tillhjälp av vilket varje år avloppen i sjön böra hållas i vederbörligt skick. Förklaringen till att icke avloppen i sjön vederbörligen underhållits torde — förutom att desamma delvis icke hade lämplig sträckning — i anslutning till vad förut anförts vara att finna däri, att man inför det av vattenverksägarna framställda påståendet om skyldighet att återställa sjön i förutvarande skick icke ansett sig böra nedlägga ytterligare kostnader på företaget. Följden av att avloppen i sjön fått igenslammats har blivit, att numera endast en ringa del av beräknad båtnad vinnes av företaget. Lantbruksingenjören Hallin har gjort en överslagsberäkning, enligt vilken båtnaden för närvarande endast kan uppskattas till ungefärligen 275,000 kronor. Denna båtnad vinnes egentligen för mark, belägen vid avloppet från sjön och vid Hornborgaån. Den andra marken har numera knappast någon båtnad av företaget. Uppenbarligen var förhållandet under de närmaste åren efter företagets fullbordande ett annat. Under denna tid vidtogos också en del åtgärder av ägare till av företaget beroende mark för tillgodogö-

rande av den båtnad, som beräknades vinnas av företaget, såsom upptagande av särskilda egna avlopp och av diken m. m. Dessa åtgärder hava numera fullständigt avstannat.

Angående företagens nuvarande ekonomiska ställning föreligger en genom styrelsens för företagens försorg upprättad sammanställning, vilken hänför sig till den 31 december 1929. Såsom av denna framgår, uppgingo vid nämnda tid företagens skulder — häri inberäknas icke kvarvarande skuld å odlingslånen, för vilka de enskilda delägarna hava att svara var för sig — till, efter avdrag av några mindre tillgångar, ett belopp av 498,668 kronor 44 öre. Häremot svarar en tillgång bestående av jord, som utbrutits från de delägare, vilka av sagt sig båtnaden. En del av denna jord har försålts, men den väsentligaste delen är ännu kvar i företagens ägo. Värdet av den kvarvarande jorden har av styrelsen beräknats till ungefär 111,500 kronor. Skulderna utgöras väsentligen av lån hos olika bankinrättningar, nämligen hos Skaraborgs läns sparbank omkring 95,000 kronor, hos Aktiebolaget jordbrukarebanken omkring 100,000 kronor och hos Aktiebolaget svenska handelsbanken något över 300,000 kronor. Å lånet hos sparbanken betalas ränta efter 5 1/2 procent och å de övriga lånen efter 6 1/2 procent. Till säkerhet för lånen har borgen tecknats av flera utav delägarna i företaget, varjämte för lånet hos handelsbanken även lämnats realsäkerhet.

Av vad ovan anförts framgår, att förhållandena med avseende å nu ifrågavarande företag utvecklats på ett mycket otillfredsställande sätt och att företagens ekonomiska ställning för närvarande är synnerligen bekymmersam. Företagens styrelse har också vid upprepade tillfällen hos Kungl. Maj:t gjort framställning angående ingripande från statens sida för bringande av hjälp åt företaget genom anslag eller räntefria lån eller i annan form. Redan i skrivelse till Kungl. Maj:t den 8 maj 1922 hemställde sålunda delägarna i sjösänkingsföretaget om ett bidrag utan återbetalningsskyldighet av 237,665 kronor 90 öre eller det belopp Kungl. Maj:t kunde finna skäligt. Det äskade beloppet motsvarade dittills havda ränteutgifter till belopp av 203,558 kronor 79 öre samt rättegångskostnader med 34,107 kronor 11 öre. I skrivelse den 25 januari 1923 begärde delägarna, utöver vad sålunda äskats, ett belopp av 50,000 kronor motsvarande ränteutgifter under år 1922. Med anledning av utlåtanden, som av lantbruksstyrelsen avgavs i ämnet, gjorde delägarna i skrivelse den 22 mars 1923 vissa jämkningar i sina tidigare förslag. I en till jordbruksdepartementet den 28 december 1925 inkommen skrivelse yrkade delägarna, att Kungl. Maj:t måtte till betalning av sjösänkingsföretagens skulder anvisa ett statsbidrag av 315,000 kronor. Över denna framställning anbefalldes lantbruksstyrelsen den 29 december 1925 att avgiva utlåtande. Vidare anhöll sjösänkingsföretaget i skrivelse den 30 december 1926, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen göra framställning om beviljande åt föreningen för en tid av tre år av ett räntefritt lån å 345,000 kronor. Utlåtanden

öfver denna framställning avgåvos av lantbruksstyrelsen och statskontoret. Lantbruksstyrelsen tillstyrkte, att föreningen måtte beviljas rätt att av statsmedel erhålla räntefria lån för likvidering av under tiden 1 januari 1927—31 december 1929 förfallna räntebelopp, beräknade efter en räntefot av högst åtta procent, å banklån till sammanlagt högst 340,000 kronor, i den mån företaget behörigen styrkte sig hava att erlægga dylik ränta, med skyldighet för låntagaren att för återbetalning av sålunda utlämnade lån senast den 1 juli 1930 lämna säkerhet, som av statskontoret kunde godkännas. Uti en ny den 5 mars 1927 dagtecknad skrivelse meddelade emellertid sänkningsföretaget att, då föreningen hade synnerligen svårt att kunna placera sina lösa skulder och vederbörande långgivare fordrade deras inbetalning snarast, föreningen ej vore hjälpt genom av lantbruksstyrelsen föreslagna åtgärder, vilka för övrigt torde vara omöjliga att genomföra, enär föreningen saknade möjligheter att anskaffa ytterligare borgen. Föreningen vidhölle därför sin ansökan om ett räntefritt lån å 345,000 kronor. Sedan jämväl fullmäktige i riksgäldskontoret beretts tillfälle att yttra sig i ärendet, tillstyrkte fullmäktige i varje fall att lån beviljades företaget att utgå av lånemedel. Därest statsmakterna emellertid ansåge sig böra bispringa företaget, vilket uppenbarligen befunde sig i mycket svårt nödläge, borde formen vara ett lån av andra statsinkomster än lånemedel. Dyligt lån borde dock ej utgå utan att en ingående undersökning av företagets allmänna läge, borgensförbindelsernas beskaffenhet och andra på frågan inverkan omständigheter först blivit verkställd. I anslutning härtill anbefalldes Kungl. Maj:t den 8 april 1927 länsstyrelsen i Skaraborgs län att verkställa sådan utredning rörande ifrågavarande sänkningsföretags ekonomiska ställning, som omförmäldes i fullmäktiges i riksgäldskontoret utlåtande. I skrivelse den 5 januari 1928 framlade länsstyrelsen den begärda utredningen, vid vilken voro fogade utredningar i ärendet av vattenrättsingenjören i Österbygdens vattendomstol R. Smedberg samt lantbruksingenjören i länet S. Hallin.

Frågan om ingripande från statens sida till hjälp för företaget har också varit föremål för riksdagens behandling såväl 1928 som 1929. Vid 1928 års riksdag väcktes sålunda i riksdagens båda kamrar motioner om ett räntefritt lån till företaget å 350,000 kronor. I anledning av dessa motioner avgav jordbruksutskottet utlåtande den 8 maj 1928 (nr 59). Häri anför utskottet, efter det först redogörelse lämnats för de yttranden, som, enligt vad nyss berörts, av lantbruksstyrelsen, statskontoret, riksgäldsfullmäktige samt länsstyrelsen i Skaraborgs län avgivits till Kungl. Maj:t med anledning av utav styrelsen för företaget gjorda framställningar angående räntefria lån till företaget, följande:

I ärendet har vitsordats, att Hornborgasjöns sänkningsförening befinner sig i allvarligt ekonomiskt trångmål. Med avseende å anledningen till det iråkade svåra läget har från föreningens och motionärernas sida gjorts gällande, att detta väsentligast föranletts av vissa vederbörande

lantbruksingenjörns åtgöranden, vilka dels givit upphov till ovan antydda processer och dels omöjliggjort för föreningen att på annat sätt än som skett ekonomisera företaget. Lantbruksstyrelsen åter har ansett den hudsakliga direkta skulden ligga däri, att föreningen i stället för att i tid begagna sig av föreliggande möjligheter att genom utdebitering å föreningens medlemmar anskaffa de medel, som för företagets utförande kunde erfordras utöver erhållet odlingslån och eventuellt statsbidrag från det allmänna avdikningsanslaget, anlitat den enskilda krediten med därav följande stora ränteutgifter. Vad i ärendet anförts giver visserligen icke tillräcklig ledning för ett bestämt omdöme rörande denna sak. Så mycket synes utskottet i varje fall stå klart, att vederbörande lantbruksingenjör, såsom jämväl från länsstyrelsens sida framhållits, icke iakttagit den omsorg och grundlighet vid handläggningen av det honom anförtrodda uppdraget, som varit påkallad. Å andra sidan torde dock föreningen kunna läggas till last att icke hava i tid verkställt erforderlig utdebitering, om ock denna underlåtenhet kan finna sin förklaring i vissa av föreningen framhållna omständigheter.

Lantbruksstyrelsen har framhållit, att företagets skulder numera stigit till sådana belopp, att en avveckling av desamma enbart genom utdebitering på intressenterna icke längre torde vara möjlig. Med hänsyn till de särskilda omständigheter, som föranlett att vissa med företaget förenade rättsliga frågor ännu icke nått sin slutliga lösning — vilket förhållande i sin mån bidragit till att intressenternas kostnader kommit att avsevärt överstiga de beräknade — har lantbruksstyrelsen liksom ock länsstyrelsen funnit, att ett mellankommande från statens sida i förevarande fall kunde försvaras i syfte att hindra de för intressenternas ekonomi olycksdiga konsekvenser, som eljest kunde förväntas bliva oundvikliga.

Utskottet förbiser givetvis icke det allvarliga läge, vari en ej obetydlig del av befolkningen uti ifrågavarande bygd skulle råka i händelse av ett föreningens ekonomiska sammanbrott, och kan därför icke undgå räkna med möjligheten av ett statens ytterligare understödjande av företaget. I detta sammanhang vill utskottet erinra, att sänkningsföreningen, som hittills icke erhållit något statsbidrag utan återbetalningsskyldighet, hos Kungl. Maj:t gjort två särskilda framställningar om beviljande av sådant bidrag till ett sammanlagt belopp av 287,665 kronor för bestridande av ränteutgifter och rättegångskostnader, beträffande vilka framställningar Kungl. Maj:t enligt vad utskottet inhämtat ännu icke fattat beslut. Härjämte har föreningen ytterligare anhållit om ett statsbidrag med 315,000 kronor för betalning av föreningens skulder. Ifråga om sistnämnda framställning, över vilken yttrande av Kungl. Maj:t infordrats av lantbruksstyrelsen, har styrelsen på sätt ovan nämnts velat avvakta den slutliga utgången av ovanberörda process mellan vissa vattenverksägare och sänkningsföreningen innan styrelsen avgåve det infordrade yttrandet. — Emellertid råder oklarhet rörande vissa på bedömandet av förevarande fråga inverkan förhållanden. Sålunda borde enligt riksgäldskontorets mening beviljande av ytterligare låneunderstöd av statsmedel ej ifrågakomma, utan att en ingående undersökning av företagets allmänna läge, återbetalningsförmåga m. m. först blivit verkställd. Den utredning, som på Kungl. Maj:ts befallning verkställt av länsstyrelsen, har såsom länsstyrelsen själv erkänt särskilt i det avseende, vars klarläggande riksgäldskontoret ansett såsom en förutsättning

för beviljande av ytterligare statsunderstöd, icke lämnat något positivt resultat, och länsstyrelsen har givit en antydan om att knapphändigheten i den verkställda utredningen delvis hade sin grund i ärendets brådskande natur. Härtill kommer, att statskontoret och riksgäldskontoret gjort gällande olika uppfattningar i fråga om sättet för anskaffande av medel till ett eventuellt ytterligare låneunderstöd från statens sida.

Vid nu angivna förhållanden anser sig utskottet för närvarande icke kunna tillstyrka något ytterligare statsunderstöd. Med hänsyn till denna frågas otvivelaktigt allvarliga beskaffenhet torde emellertid åtgärder böra vidtagas för avvägbringande av den klarhet rörande på spörsmålet inverkan förhållanden, som utskottet anser ofrånkomlig för ett närmare ställningstagande till detsamma. Utskottet vill därför tillstyrka, att en framställning i sådant avseende göres till Kungl. Maj:t, och vill utskottet härvid erinra om riksgäldskontorets uttalande att det torde kunna förväntas, att de enskilda kreditgivarna skola finna med sina intressen förenligt att avvakta det resultat, vartill en sådan utredning kan leda, innan eventuella indrivningsåtgärder vidtagas.

Under åberopande av det anförda hemställde utskottet, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta skyndsamt verkställa den närmare utredning, som påkallades för ett fullständigt klarläggande av de förhållanden med avseende å Hornborgasjöns sänkningsföretag, vilka kunde anses vara av avgörande betydelse för ett ställningstagande till frågan om ytterligare statsunderstöd till nämnda företag, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning. Utskottets utlåtande blev av riksdagen godkänt; och avläts den 19 maj 1928 skrivelse till Kungl. Maj:t i enlighet med utskottets hemställan.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade därefter chefen för jordbruksdepartementet vattenrättsdomaren greve H. A. Hamilton och f. d. lantbruksingenjören A. V. Nordin att biträda vid verkställandet av den av riksdagen ifrågasatta utredningen, därvid tillika borde undersökas möjligheterna av en uppgörelse i den pågående rättegången mellan sänkningsföretaget och ägarna av vattenverk vid Fljan.

Vid 1929 års riksdag väcktes åter motioner angående bidrag från statens sida åt sänkningsföretaget i form av ett räntefritt lån å 350,000 kronor. Efter det jordbruksutskottet återgivit vad utskottet anförts vid 1928 års riksdag, anförde utskottet vidare:

Såsom i motionerna anförts har den med anledning av 1928 års riksdags skrivelse i ämnet igångsatta utredningen ännu icke hunnit slutföras. Av upplysningar, som utredningsmännen på anmodan lämnat inför utskottet beträffande ifrågavarande företag, har utskottet styrkts i sin uppfattning, att ett snart ingripande från statens sida torde vara ofrånkomligt för att förhindra företagets ekonomiska sammanbrott med därav följande ödesdigra verkningar för en hel jordbruksbygd. De erhållna upplysningarna hava emellertid vidare givit vid handen, att av utredningen ännu icke framgått sådana resultat, att därpå kan grundas ett dylikt ingripande. Utskottet anser sig vid sådant förhållande icke kunna nu föreslå någon åtgärd i av motionärerna angiven riktning. Det

måste emellertid vara en angelägenhet av synnerlig vikt, att under den fortsatta utredningen ingen möjlighet lämnas oprövad, som kan vara ägnad att föra förevarande fråga fram till en snar godtagbar lösning. I varje fall torde Kungl. Maj:t icke underlåta att till nästkommande riksdag framlägga förslag till åtgärder i syfte att lätta det ekonomiska trycket på företaget i fråga. Det torde ock kunna förutsättas, att vederbörande kreditgivare skola finna med sin fördel bäst förenligt att i avvaktan härför icke vidtaga några åtgärder, som kunna vara ägnade att medföra en ytterligare försämring av företagets ekonomiska läge.

Under hänvisning till vad sålunda framhållits hemställde utskottet, att de väckta motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd, vilken hemställan av riksdagen godkändes.

*Utrednings-
männen.*

Uti en den 4 februari 1930 dagtecknad skrivelse hava de tillkallade utredningsmännen överlämnat redogörelse för föreliggande förhållanden beträffande sänkningsföretaget. De hava härvid redogjort dels för själva sjösänkingsföretaget och vad därmed sammanhänger, dels för rättegångarna mellan sjösänkingsföretaget och en del vattenverksägare vid Flian, dels för sjösänkingsföretagets nuvarande ekonomiska ställning och dels för av utredningsmännen vidtagna åtgärder, varjämte de avgivit yttrande om och i vad mån samt på vad sätt för närvarande statsunderstöd syntes böra kunna ifrågakomma.

Vad först angår redogörelsen för själva sjösänkingsföretaget och vad därmed sammanhänger — ur vilken redogörelse förut lämnade uppgifter angående företaget väsentligen äro hämtade — så må här återgivas vad utredningsmännen i detta sammanhang anført angående uppkomna kostnader för företaget. Efter det utredningsmännen härvid först angivit, att kostnaden för själva företaget uppgått, såsom förut angivits, till 470,669 kronor 53 öre men att dessutom uppkommit ytterligare avsevärda kostnader, nämligen lantmäterikostnader, rättegångskostnader och räntekostnader med respektive 24,023 kronor 13 öre, 69,345 kronor 59 öre och 486,185 kronor 59 öre, anföra de vidare:

Lantmäterikostnaderna hava uppkommit med anledning dels därav, att skiften måste verkställas för bestämmande av de olika hemmanens och byarnas gränser i själva sjön i och för fastställande av deras andelar i uppkommande landvinningar, och dels därav, att med avseende å delägare, som av sagt sig båtnaden av företaget — dessa representera 15.87 procent av beräknad båtnad — jord måste utbrytas i ersättning för den båtnad, de beräknats vinna. Rättegångskostnaderna hava till en del uppkommit i rättegångar, som uppstått med anledning av det sätt, varpå företaget utförts, ävensom i vissa fall, då det varit tveksamt huruvida skyldighet förelåg för någon att gälda bidrag till företaget m. m. dylikt, men äro dock till allra väsentligaste delen beroende på sjösänkingsföretagets rättegångar mot vattenverksägarna i Flian. Anmärkas må härvid, att knappast någon tvekan synes föreligga därom, att sjösänkingsföretaget kommer att bliva pliktigt att uti nu pågående rättegång mot vattenverksägarna utgiva ett högst avsevärt belopp till vattenverksägarna

(av oss beräknat till cirka 40,000 kronor) ävensom att, därest rättegången kommer att fortsätta, ytterligare ej obetydliga kostnader måtte beräknas uppkomma. Beträffande slutligen räntekostnaderna, så är det ju synnerligen anmärkningsvärt, att desamma kunnat uppgå till ett så betydande belopp. Detta är uppenbarligen väsentligen beroende på det sätt, varpå företaget av styrelsen finansierats, varjämte kanske må påpekas, att företaget tidvis fått betala mycket höga räntor å erhållna lån (räntan har sålunda under någon tid utgjort ända till 8¹/₂ procent). Beträffande finansieringen av företaget må framhållas, att detta ända till år 1923 skett praktiskt taget med användande av — förutom erhållet odlingslån — på annat håll upplånade medel. Intill denna tid hava således praktiskt taget icke några utdebiteringar skett på delägarna i företaget. Detta förfaringsätt från styrelsens sida har varit föremål för mycket klander; och kan det enligt vår uppfattning också med visst fog göras gällande, att styrelsen härutinnan icke iakttagit den omtanke som vederbort. Utan att vilja försvara styrelsens ifrågavarande förfarande anse vi oss emellertid böra omnämna vissa förhållanden, som göra det förklarligt att styrelsen handlat på sätt som skett. Härför erfordras en något mera ingående redogörelse för företagets finansiering. Till att börja med hava genom utbekommande av beviljade odlingslån fullt tillräckliga medel funnits för bestridande av förekommande kostnader. Vid sådant förhållande kan det ju synas naturligt, att icke några utdebiteringar verkställdes, ehuru givetvis riktigare varit att redan tidigt verkställa utdebiteringar i mindre poster på de delägare, som icke erhållit odlingslån, då ett motsatt förfarande ju innebar ett gynnande av dessa delägare på de lånesökande delägarnas bekostnad. Behov av ytterligare medel uppkom år 1910, och beslöts då att å icke-lånesökande delägare utdebitera 60 procent av för dem beräknad kostnad. Av dessa delägare, vilka tillhoppa representerade 27.65 procent av beräknad båtnad, avsåg sig då delägare, representerande 15.87 procent av båtnaden, i enlighet med då gällande bestämmelser båtnaden av företaget. Från dessa delägare kunde således icke erhållas några kontanta belopp, utan skulle i stället jord från dem utbrytas, något som också sedermera skett. Härefter återstodo delägare representerande 11.78 procent av båtnaden. Härav utgjordes 4.72 procent av samfälligheter, från vilka icke kunde erhållas bidrag förrän genom skiftesförrättningar blivit bestämt, till vilka skifteslag och hemman desamma hörde. Av återstående 7.06 procent belöpte 4.02 procent å i allmän ägo varande jord (kronohemman och ecklesiastika hemman). Styrelsen gjorde framställning om utbekommande av på dessa hemman utdebiterat belopp, men erhöi, enligt vad det uppgives från länsstyrelsen, det uppenbarligen icke riktiga meddelandet, att beloppen kunde utbetalas först efter det företaget vederbörligen avsynats, med vilket besked styrelsen lät sig åtnöja. Härefter återstodo endast delägare representerande 3.09 procent av båtnaden. Av dessa inbetalades ett belopp av sammanlagt 1,504 kronor 72 öre. Denna år 1910 beslutade utdebitering lämnade således ett mycket nedslående resultat. Styrelsen beslöt härefter, efter vad det uppgives på inrådan av Sjöberg, att icke verkställa någon ny utdebitering, förrän företaget fullbordats och avsynats och därefter föreskriven ny uppskattning av båtnaden skett. Att ett sådant beslut vid denna tidpunkt fattades, synes också naturligt och även försvarligt. Man synes nämligen då hava haft all anledning antaga, att företaget skulle vara fullbordat inom den närmaste tiden. Naturligen har det då syntts lämp-

ligt att få alla förhållanden fullt uppklarade på en gång. För ett eller två år, som man väl då ansåg sig behöva räkna med, kunde ju icke räntekostnaderna bliva så avsevärda. Tiden för arbetets fullbordande och slutliga avsynande och godkännande blev emellertid i hög grad fördröjd. Ehuru, såsom redan anmärkts, föreskrivna arbeten synas till all väsentlig del hava varit slutförda under 1912, har således anhållan om företagens slutliga avsynande skett först år 1915. Därefter hava av respektive synmän olika kompletteringsarbeten föreskrivits, därutinnan såsom ovan anmärkts en del egendomliga förhållanden föreligga. Att det slutliga godkännandet fördröjts ända till slutet av 1919 torde emellertid knappast kunna läggas styrelsen till last. Härefter har ny uppskattning av båtnadens verkställts, och först därefter har slutlig längd angående delägarnas olika bidragsskyldighet kunnat upprättas och odlingslånen kunnat fördelas å vederbörande fastigheter. Därefter skedde så 1922 utdebitering på delägarna. Vid denna tidpunkt uppgick emellertid företagens låneskuld (oberäknat odlingslånen) till ett så stort belopp som ungefärligen 580,000 kronor. Att en så stor skuld kunnat uppkomma var naturligen väsentligen beroende på att företaget ända sedan år 1910 finansierats utslutande medelst låns upptagande och att därvid mycket höga räntor måst erläggas. En bidragande orsak har emellertid också varit att, då någon fördelning av odlingslånen icke kunna verkställas, företaget måst självt inbetala räntor och annuiteter å odlingslånen. Det synes med fog kunna läggas styrelsen till last att icke styrelsen, då styrelsen märkte huru företagens skuldbörda på detta sätt kraftigt ökades år efter år, dock beslöt sig för att omedelbart göra en utdebitering, vilken ju då icke behövde inskränkas att avse allenast sådana delägare, som icke erhållit odlingslån. En särskild anledning härtill har uppenbarligen utgjort den vid denna tid rådande högkonjunkturen för jordbruket. Säkerligen hade det icke då mött några svårigheter att av delägarna utfå avsevärda belopp. Förklaringen till att så ej skett har naturligen varit att styrelsen alltjämt utgått från att endast en helt kort tid kunde återstå, innan en slutgiltig uppskattning av företagens båtnad kunde ske och slutgiltig utdebitering verkställas. År 1923 verkställdes så, såsom nämnts, utdebitering å delägarna, vilken utdebitering kan betecknas såsom avsevärd. Det utdebiterade och influtna beloppet uppgick nämligen till sammanlagt 335,902 kronor 93 öre. Av den upprättade uppbördslängden, vilken varit för oss tillgänglig, framgår icke fullt klart vilka principer, som följts vid upprättande av densamma. Man synes emellertid hava på sådana delägare, som erhållit odlingslån, utdebiterat av företaget guldna annuiteter till och med år 1921 och dessutom ett avsevärt s. k. räntebelopp. Huru detta sistnämnda beräknats framgår icke av uppbördslängden, men har det för oss uppgivits att härvid tillämpats en procentsats av 7 procent. Att räntesatserna måste varit ganska betydande framgår av längden, därutinnan exempelvis må nämnas att, under det att för Stora Bjurums egendom sammanlagda beloppet av på egendomen belöpande annuiteter utgjorde 39,509 kronor 9 öre, det utdebiterade räntebeloppet uppgick till 21,070 kronor 3 öre. Å delägare, som icke erhållit odlingslån, torde hava utdebiterats mot odlingslånen svarande belopp och därjämte vissa räntebelopp. Att vid denna tid, då lågkonjunktur för jordbruket inträtt, svårigheter förelagat för många delägare att anskaffa utdebiterade belopp torde vara otvivelaktigt. Enligt vad för oss uppgivits hava många delägare måst upptaga lån, vilka de ännu hava att förränta och amor-

tera. Då de dessutom hava att förränta och amortera odlingslånen, är deras ekonomiska ställning säkerligen mindre god, därutinnan också må erinras därom att de på grund av rådande förhållanden icke för närvarande hava någon nämnvärd nytta av företaget. Delägarnas svåra ekonomiska ställning har uppenbarligen varit anledningen till att styrelsen icke ansett sig kunna verkställa nya utdebiteringar, vilket ju varit erforderligt för nedbringandet och slutliga gäldandet av företagets skuld. Nya utdebiteringar hava emellertid verkställts under åren 1928 och 1929, vardera å cirka 30,000 kronor. Att härvid mött svårigheter att utbekomma utdebiterade belopp är tydligt. Vid 1929 års slut förfunnos således oguldnä, utdebiterade belopp å tillhoppa 7,937 kronor 54 öre.

I samband med redogörelsen för företagets nuvarande ekonomiska ställning framhålla utredningsmännen bland annat följande:

Såsom av vad ovan anförts framgår är företagets ekonomiska ställning mycket bekymmersam. Endast räntorna å banklånen uppgå årligen till över 30,000 kronor, vartill givetvis måste komma en del ytterligare kostnader årligen för handhavandet av företagets angelägenheter ävensom för, därest rättgången mot vattenverksägarna kommer att fortsättas, dennas behöriga skötsel. Då under nuvarande förhållanden endast en förhållandevis obetydlig inkomst (kanske cirka 2,000 kronor årligen) torde kunna erhållas från den utbrutna, företaget tillhöriga jorden, skulle således endast för att hålla företaget flytande erfordras en årlig utdebitering å delägarna av över 30,000 kronor. Skulle man därjämte — vilket man ju måste sträva efter — årligen nedamortera skulden, får ju den årliga utdebiteringen ytterligare ej oväsentligt höjas. Det torde emellertid knappast låta sig göra att genom sådan utdebitering av delägarna utfå erforderligt belopp. Såsom redan förut framhållits befinna sig många utav delägarna i en svag ekonomisk ställning. De kunna faktiskt icke anskaffa ytterligare medel. Att gå tvångsvis fram genom utmätningar eller dylikt skulle ej heller löna sig. De fastigheter, vilka äro bidragsskyldiga till företaget, äro nämligen praktiskt taget osäljbara, vilket ju också är naturligt, då en köpare icke i någon mån kan bedöma vilka ekonomiska förpliktelser han skulle komma att ikläda sig i sammanhang med förvärvet av en sådan fastighet. Det vilar så att säga en död hand över hela trakten. Att under nu nämnda förhållanden ett ingripande från statens sida för att bringa ordning uti de föreliggande förhållandena och för bringande av hjälp åt delägarna i deras betryckta läge är väl befogat synes oss icke kunna vara föremål för tvekan. Man torde också med fog kunna göra gällande, att delägarna, även om styrelsen icke alltid handlat så välbetänkt som önskvärt varit, dock om man ser saken i stort kommit i sin nuvarande svåra ställning på grund av förhållanden, över vilka de icke kunnat råda och för vilka de icke kunna göras ansvariga.

Vidkommande härefter av utredningsmännen vidtagna åtgärder så framhålla de att, då det efter studerandet av till saken hörande handlingar var för dem klart att, innan samtliga förhållanden mellan företaget och vattenverksägarna vid Fläian blivit slutligt ordnade, det knappast vore möjligt att bedöma företagets slutliga ställning eller slutgiltigt avgöra i vad mån och på vad sätt bistånd borde eller kunde lämnas från statens sida, de i första hand ansåge sig böra inrikta sina strävanden på att söka åstadkomma en godvillig uppgörelse mellan företaget och

vattenverksägarna, en uppgörelse, som skulle omfatta samtliga olika föreliggande förhållanden. I och för upprättande av förslag till sådan uppgörelse verkställdes därefter, såsom av redogörelsen framgår, ingående undersökningar och beräkningar för bestämmande av den skada, som vattenverksägarna tillskyndades genom sänkingsföretaget, och för utrönande av vilka åtgärder, som lämpligen och skäligen borde vidtagas för förhindrande av sådan skada. Härefter utarbetades ett detaljerat förslag till uppgörelse, vilket förslag, som innebar att vissa närmare angivna åtgärder i nu berört hänseende skulle vidtagas, först framlades för kommitterade för såväl vattenverksägarna som för sänkingsföretaget och därefter, då utsikter syntes föreligga för att detsamma skulle kunna bli godkänt av parterna å ömse sidor, behandlades på ett allmänt sammanträde med de olika intressenterna. Då även härvid gjordes uttalanden, som gävo anledning antaga, att förslaget efter vissa mindre jämkningar skulle kunna bli godkänt, utarbetades ett slutligt förslag, vilket översändes till vederbörande för undertecknande. Detsamma godkändes därvid av styrelsen för sänkingsföretaget, varemot en del av vattenverksägarna icke ville godkänna detsamma. Vid sådant förhållande ansågs det lönlöst att för det dåvarande försöka åstadkomma förlikning på den inslagna linjen. Utredningsmännen togo, såsom av deras redogörelse framgår, då under övervägande, huruvida andra åtgärder möjligen kunde föreligga för åstadkommande av förlikning. De anföra här- om bland annat följande:

Det syntes oss tänkbart att överenskommelse skulle kunna åstadkommas på sådan grund, att överhuvudtaget inga andra åtgärder vidtogos beträffande företaget än upptagandet av föreslagna avlopp i Hornborgasjön, något som ju i varje fall bör ske för delägarnas i företaget egen skull, men att i stället vattenverksägarna på annat sätt bereddes ersättning för den skada, som uppkommit eller uppkommer för dem på grund av företaget. Man skulle härmed uppnå den fördelen, att delägarna i företaget skulle komma i fullt åtnjutande av för dem beräknad båtnad av företaget. Vidare skulle det innebära en fördel att icke någon regleringsdamm skulle behöva uppföras vid Hornborgasjöns utlopp. Oavsett att genom uppehållande av vattnet vid en sådan regleringsdamm båtnaden för delägarna kommer att varda minskad, är nämligen i viss mån att befara, att genom en sådan regleringsdamm — kostnaden för densamma har av oss beräknats till omkring 50,000 kronor — skulle, om icke omedelbart, så dock längre fram i och med det att ytterligare uppslamningar uppkomma i Hornborgasjön uppstå olägenheter, vilka icke nu kunna förutses, eller också att förändrade regleringsbestämmelser skulle kunna bli erforderliga, något som således kunde föranleda en ny intressekonflikt mellan delägarna i företaget och vattenverksägarna. Vidkommande ersättningen åt vattenverksägarna så syntes denna kunna ordnas antingen så, att de erhöilo vissa kontanta belopp, eller ock genom att bereda dem ersättning i elektrisk kraft för den förlust, som för dem beräknas uppkomma genom företaget. Eventuellt skulle en kombination av båda dessa ersättningsformer kunna ifrågakomma. I första hand syntes oss emellertid enbart en kontant ersätt-

ning böra ifrågakomma. Beträffande ersättning i elektrisk kraft — vilken form för ersättning ju i och för sig är tilltalande — är nämligen att erinra därom, att enighet icke föreligger om storleken av den förlust, som vattenverksägarna lida, utan att härutinnan väsentligt olika uppfattningar föreligga. Vattenverksägarna eller i varje fall flertalet av dem hava enligt vårt förmenande en fullständigt felaktig uppfattning om storleken av den vattenmängd, som före företagets genomförande under lågvattenperioder framrunnit i Flian och således alltid skulle varit att påräkna för deras verks drivande. Härav föranledas de till att uppskatta sin förlust såsom väsentligt mycket större än den rätteligen är. Om vi således med utgående från vår uppfattning angående storleken av sagda förlust upprättade ett förslag till ersättning i elektrisk kraft, skulle vi efter framläggande av ett sådant förslag säkerligen komma att mötas av den invändningen, att de förutsättningar, på vilka förslaget vore grundat, vore felaktiga. Att med anledning härav göra jämkningar i förslaget skulle erbjuda svårigheter och dessutom vara mindre tilltalande. Vid kontant ersättning vore det däremot mycket lättare att verkställa mindre jämkningar. Man kan ju också göra gällande att den, som erhåller en kontant ersättning, är i tillfälle, om han så önskar, att använda densamma till anskaffande av elektrisk energi. Däremot är den, som till exempel vill nedlägga sitt verk, — flera av verken synas vara i det skick och hava så obetydlig fallhöjd, att det ingalunda synes uteslutet att de snart nog komma att nedläggas — bäst betjänt med att erhålla ett kontant belopp. Vi verkställde således beräkningar angående storleken av de kontanta belopp, som skäligen syntes böra ifrågakomma. Härvid borde givetvis tillses, att sammanlagda beloppet av dessa ersättningar icke komme att stå i alltför stort missförhållande till de ekonomiska uppgiffringar, som delägarna i sjösänkingsföretaget komme att få vidkännas vid genomförandet av det utav oss tidigare framlagda förlikningsförslaget eller för den händelse att vattendomstolens dom komme att bliva gällande. Tydligt borde vidare i detta sammanhang såvitt möjligt parternas samtliga mellanhavanden slutligen ordnas. Den kontanta ersättningen borde alltså omfatta, förutom ersättning för rättegångskostnader uti förutnämnda rättegång, ej allenast ersättning en gång för alla för förlust framdeles på grund av företaget utan även ersättning för liden förlust under förgången tid.

Utredningsmännen framhålla härefter vidare, att de enligt sålunda angivna grunder uppgjorde en plan angående de ersättningsbelopp, som skäligen kunde ifrågakomma, men att de innan denna plan slutligt utformades, ansåge sig böra verkställa undersökningar för utrönande huruvida vattenverksägarna överhuvudtaget vore villiga att ingå på en förlikning av ifrågavarande beskaffenhet. Efter härutinnan förda förhandlingar utlovades från vattenverksägarnas sida, att de skulle inkomma med förslag till förlikning, som de vore villiga antaga. Sådana förslag inkommo också i november 1929 dels särskilt från Kristinedals Nya Ullspinneri Aktiebolag, som är ägare till ett av de mera betydande vattenverken vid Flian, och dels gemensamt från ägarna av fjorton vattenverk vid Flian. — Detta är icke alla de vattenverksägare, vilka äro parter i rättegången. En del av de vattenverksägare, vilka förklarar sig villiga god-

taga det av utredningsmännen tidigare framlagda förlikningsförslaget, hava nämligen icke ansett sig behöva inkomma med något nytt förslag. — De avgivna förslagen innefattade två olika alternativ, nämligen dels å ena sidan vidtagandet av åtgärder för förhindrande av skada för framtiden för vattenverksägarna genom sjösänkingsföretaget och kontant ersättning för förluster under gången tid och dels å andra sidan enbart kontant ersättning, därvid förutsattes, såsom det heter, att Hornborgasjön skulle ställas till delägarnas i sjösänkingsföretaget fulla föfogande. Angående dessa förslag och ytterligare vidtagna åtgärder hava utredningsmännen anfört:

Vid granskning av dessa förslag torde det utan vidare vara uppenbart, att desamma äro fullständigt oantagbara och att de därjämte äro av sådan beskaffenhet, att de icke lämpligen kunna läggas till grund för vidare förhandlingar mellan parterna. Vid sådant förhållande synes det icke erforderligt att här närmare redogöra för innebörden av dessa förslag. Här må således endast anmärkas, att det ena alternativet angående åtgärder för återställande av förutvarande förhållanden innefattade, förutom en sammanlagd kontant ersättning av 391,760 kronor, genomförandet av ett regleringsföretag med dämmningsrätt högre än den förutvarande naturliga vattennivån och medförande överdämning av en del jord, som före Hornborgasjöns sänkning brukats såsom åker, och att det andra alternativet innefattade en kontant ersättning till Kristinedals Nya Ullspinneriaktiebolag av 870,000 kronor och till ägarna av de fjorton övriga vattenverken av icke mindre än sammanlagt 4,316,810 kronor. Huru orimliga dessa ersättningsanspråk äro framgår utan vidare, om man betänker, att sammanlagda taxeringsvärdet för ifrågavarande fjorton vattenverk utgör ungefärligen 250,000 kronor, därvid då medräknats värdet av förefintliga byggnader och till vattenverken hörande markområden, vilka ju fortfarande skulle bliva vattenverksägarnas tillhörighet. Efter emottagandet av dessa förlikningsförslag hava vi ansett, att det icke för närvarande finnes någon utsikt att åstadkomma förlikning mellan delägarna i sjösänkingsföretaget samt vattenverksägarna. Möjligen kunna nya förlikningsförsök igångsättas efter det vattenöverdomstolen meddelat dom uti förutnämnda rättegång. Utsikterna härför synas dock icke stora, utan synes det sannolikt att sådana försök kunna göras först efter det Kungl. Maj:t meddelat dom i sagda rättegång. Emellertid hava vi dock ansett oss böra fullfölja redan igångsatt utredning angående kostnaderna för ersättning medelst elektrisk energi åt vattenverksägarna. Såsom av bifogad utredning, vilken närmast verkstälts av t. f. byrådirektören hos vattenfallsstyrelsen H. Edholm i samråd med Nordin och i vilken förutsatts att ersättningskraft skulle erhållas från statens kraftstation vid Trollhättan, framgår, hava dessa kostnader beräknats för två olika alternativ slutande det ena å sammanlagt 286,000 kronor och det andra å 335,000 kronor. Anmärkas må härvid, att utredningen grundats på den uppskattning av den förlust, vattenverksägarna lida, som av oss förutgjorts. Vidare är att märka, att icke i denna utredning medtagits fyra vattenkraftanläggningar, vilka ligga inom kraftaktiebolaget Gullspång—Munkfors' distributionsområde. Skulle dessa medräknats, torde ovannämnda siffror böra höjas med cirka 10 procent. Å andra sidan äro medräknade samtliga övriga förefintliga vattenkraftanläggningar och såle-

des jämväl sådana, vilkas ägare icke någonsin framställt några ersättningsanspråk. Vissa av dessa torde ej heller på grund av särskilda förhållanden — för vilka det skulle bliva för långt att här redogöra — kunna hava berättigade anspråk på ersättning.

Utredningsmännen hava slutligen, såsom ovan omnämnts, framlagt förslag angående understöd från statens sida åt sjösänkingsföretaget. I detta avseende anföra de bland annat följande:

Då, såsom av ovan lämnad redogörelse framgår, en avsevärd tid måste beräknas komma att ännu åtgå, innan alla Hornborgasjöns sänkingsföretag berörande rättsförhållanden kunna bliva avgjorda, kan uppenbarligen icke nu, såsom önskvärt varit, framläggas något förslag angående slutgiltigt ordnande av företagens ekonomiska förhållanden. Då emellertid företagens ekonomiska ställning är ytterligt bekymmersam, har det synt oss, att man bör taga under övertvägande, huruvida icke redan nu — även om mera interimistiskt — hjälp bör från statens sida beredas delägarna i företaget. Att skäl för statens trädande emellan överhuvudtaget föreligga synes oss knappast kunna vara föremål för tvekan. Delägarna hava nämligen, såsom vi förut framhållit, kommit i sin betryckta belägenhet till väsentlig del utan eget förvållande. Till ej oväsentlig del måste deras ogynnsamma ställning anses vara beroende på felaktigt förfarande från en statens tjänsteman. Att märka är vidare att företaget icke, såsom numera ju så gott som undantagslöst förekommer, erhållit något statsbidrag utan återbäringsskyldighet till företagens utförande. Förr eller senare synes sålunda ett ingripande från statens sida böra ske. Kraftiga skäl synas då tala för, att detsamma bör ske snarast möjligt; och synes man härvid icke böra låta den omständigheten, att man icke nu kan överblicka samtliga ekonomiska förhållanden för företaget verka hindrande. Utan ett snart ingripande från statens sida torde högst menliga följder, berörande hela den ifrågavarande trakten, vara att befara. Det synes nämligen knappast vara möjligt för styrelsen att längre hålla företagens affärer flytande. Följden härav skulle bliva en mångfald exekutiva försäljningar, vilka dock efter all sannolikhet torde komma att lämna ett mycket nedslående resultat, och därefter med all sannolikhet vidare en mängd konkurser. Om man således anser, att ett omedelbart ingripande från statens sida för bringande av hjälp åt företaget är betingat av föreliggande förhållanden, så återstår frågan i vilken form denna hjälp bör ske. Såsom bekant ingick styrelsen för företaget i början av år 1927 till Kungl. Maj:t med framställning om erhållande av ett räntefritt lån under tre år å 345,000 kronor. Över denna framställning hördes, bland andra, lantbruksstyrelsen, statskontoret och riksgäldsfullmäktige. Lantbruksstyrelsen tillstyrkte, att företaget måtte beviljas rätt att av statsmedel erhålla räntefria lån för likvidering av under tiden den 1 januari 1927—31 december 1929 förfallna räntebelopp å banklån till sammanlagt högst 340,000 kronor med skyldighet för låntagaren att för återbetalning senast den 1 januari 1930 av erhållna lån ställa säkerhet, som av statskontoret godkändes. Statskontoret, som framhöll, att det syntes tveksamt huruvida ett ingripande till lindring av företagens svårigheter kunde anses vara av det allmänna intresse att, i all synnerhet under rådande finansläge, staten borde medverka genom upptagande av lån för ändamålet, förklarade att, därest ett mellankommande från statens sida ansåges böra äga rum, den av lantbruksstyrelsen före-

slagna formen syntes vara antagbar. Riksgäldsfullmäktige åter, vilka påpejade att i själva verket ett räntefritt lån å 345,000 kronor torde bliva erforderligt, uttalade betänkligheter angående ingripande från statens sida och framhöllo särskilt att, innan det kunde ifrågakomma att bevilja företaget ytterligare låneunderstöd av statsmedel, en ingående undersökning av företagets allmänna läge, borgensförbindelsernas beskaffenhet och andra på frågan inverkan om omständigheter borde verkställas. Något beslut från Kungl. Maj:ts sida med anledning av sagda framställning har icke meddelats. Mot användande numera av lånevägen för beredande av hjälp åt företaget synes oss flera skäl tala. Dels är företagets ställning sådan, att man knappast torde hava anledning antaga att delägarna skola, åtminstone icke förrän vid en förhållandevis avlägsen tidpunkt, kunna komma i den ekonomiska ställningen, att lånet kan av dem återbetalas. Dels måste ju, om lånevägen anlitas, ställas säkerhet för erhållet låns återgäldande. Sådan säkerhet finge då anskaffas av vissa utav delägarna. Det kan emellertid väl knappast anses riktigt att låta vissa utav delägarna på detta sätt ikläda sig särskild ekonomisk risk — en ekonomisk risk, vilken säkerligen får anses vara mycket stor — till förmån för de övriga delägarna i företaget. Dels slutligen — och detta är tydligen den viktigaste synpunkten — synes oss ett direkt bidrag från statens sida vara under föreliggande förhållanden väl motiverat. Vi förmena således för vår del att, därest hjälp anses böra beredas företaget, denna hjälp bör ske genom ett direkt bidrag från statens sida. Detta bidrag torde skäligen kunna erhållas ur statens avdiktningens anslag. Vad angår storleken av detta bidrag så synes detsamma skäligen kunna bestämmas till 350,000 kronor. Genom erhållande av ett sådant belopp skulle företagets nuvarande skuldbörda kunna så väsentligt nedbringas, att man synes kunna antaga att delägarna själva bliva i stånd att förränta och jämväl så småningom avamortera företagets återstående skuld. Ett annat skäl, varför bidraget skäligen synes kunna bestämmas till ovan angivet belopp, är att enligt nu gällande bestämmelser för erhållande av bidrag från statens avdiktningens anslag ungefärligen ett belopp av denna storlek bort kunna utgå till delägarna i företaget. Emellertid bör det framhållas att, efter det företagets mellanhavanden med vattenverksägarna blivit slutligen klarlagda, för delägarna åter kunna uppkomma ekonomiska svårigheter och att därför åter ett ingripande från statens sida kan bliva erforderligt. Det synes oss emellertid icke uteslutet att vid denna tid, då tidigare erhållna odlingslån kunna antagas vara åtminstone till största delen inbetalade, saken kan ordnas på sådant sätt, att de delägare, som därom göra framställning, erhålla nya lån ur statens avdiktningens lånefond.

*Ytterligare
framställ-
ningar.*

Innan jag anmäler de över utredningsmännens skrivelse avgivna remissutlåtandena, torde jag här få omförmåla vissa ytterligare i ärendet gjorda framställningar.

Uti en i december 1929 dagtecknad skrivelse hava vissa strandägare vid Hornborgasjön, under framhållande av företagets misslyckande, uttalat önskemålet, att Hornborgasjön måtte återställas i det skick, densamma hade före den senast verkställda sänkningen, samt att utredningen måtte omfatta även dylika synpunkter. I en den 11 i samma månad dagtecknad framställning hava sedermera ett antal av nämnda strandägare för sin del återtagit vad i nyssnämnda skrivelse anförts.

Vidare har sjösänkingsföretaget i framställning av den 27 januari 1930 hemställt om anvisande av medel till förhindrande av föreningens ekonomiska sammanbrott med därav följande svåra konsekvenser för de av företaget till sin existens helt beroende många jordägarna.

Slutligen har ordföranden i kommunalstämman i Hornborga socken, folkskolläraren S. H. Holmgren i skrivelse den 4 februari 1930 anfört vissa synpunkter på sänkingsföretagets berättigande m. m.

Över utredningsmännens skrivelse ävensom nyssberörda fyra till Kungl. Maj:t ingivna skrivelser hava remissutlåtanden avgivits av länsstyrelsen i Skaraborgs län, lantbruksstyrelsen och statskontoret. Lantbruksstyrelsens utlåtande avser besvarande jämväl av ovanberörda remiss den 29 december 1925 i anledning av sjösänkingsföreningens i samma månad till Kungl. Maj:t ingivna framställning.

Yttranden.

Länsstyrelsen har i sitt yttrande bland annat meddelat, att länsstyrelsen verkställt utredning angående vissa ekonomiska förhållanden å ifrågavarande trakt; och anför länsstyrelsen härutinnan bland annat följande:

Länsstyrelsen har med ledning av tillgängliga taxeringshandlingar sökt verkställa utredning angående delägarnas ekonomiska förhållanden och därvid funnit, att den ojämförligt största delen av delägarna äro så hårt gäldbundna, att de sakna varje möjlighet att erlægga dem åvilande andel i företagens skuldsomma. Till belysande av detta sakförhållande får länsstyrelsen meddela, att i 129 undersökta fall endast 23, representerande en mycket obetydlig deltagningsskyldighet, visat sig vara utan gäld. Av de övriga voro 99 stycken småbruk eller bondebruk med ett sammanlagt taxeringsvärde av 966,900 kronor, belastade med en gäld av 589,300 kronor. Att märka är, att i denna skuldsomma icke ingår den andel i de beviljade odlingslånen, som påvilar vederbörande fastigheter, och givetvis ej heller dessas andel i sjösänkingsföretagets skulder. Denna oerhörda skuldsättning är till stor del beroende på att vederbörande jordägare måst upplåna medel till gäldande av tidigare verkställda utdebiteringar.

Därest styrelsen för företaget skulle se sig nödsakad att nu verkställa utdebitering för gäldande av företagens hela skuldsomma, kan man med säkerhet befara att åtminstone 40 å 50 procent av delägarna icke kunna fullgöra sina skyldigheter. Dessas betalningsskyldighet komme då att helt eller delvis överflyttas på de kvarvarande delägarna, varigenom även en stor del av dessa bleve ruinerade. Detta skulle i sin tur beröra ett stort antal personer, vilka hava affärer med eller stå i borgensansvar för de av företaget ruinerade och sviterna härav skulle i nuvarande penningknappa tider bliva mycket svåra.

Efter det länsstyrelsen härefter vidare dels framhållit, att ett omedelbart ingripande av statsmakterna syntes vara nödvändigt för såvitt ett ekonomiskt sammanbrott med alla dess ödesdigra konsekvenser för en stor del av provinsens befolkning skulle kunna undvikas, och dels erinrat såväl därom att sänkingsföretaget icke tidigare kommit i åtnjutande av statsbidrag utan endast odlingslån som därom att delägarna i det stora hela ännu icke kommit i åtnjutande av den nytta, som med företa-

get avsetts, men att, om ingripande från statens sida nu skedde, det funnes anledning förvänta, att denna nytta skulle genom lämpliga åtgärder kunna vinnas, anför länsstyrelsen vidare bland annat följande:

Länsstyrelsen har låtit från föreningen infordra utredning, huruvida möjlighet förefinnes, att företaget kan avvecklas, under förutsättning att föreningen erhåller det av de sakkunniga ifrågasatta statsbidraget å 350,000 kronor. Uti denna utredning räknas med en kvarstående ingående skuld den 1 juli 1930 å 170,000 kronor, vilken tänkes avvecklad genom utdebitering under tre år av 25,000 kronor årligen och försäljning av vinstjorden senast år 1934. Föreningen har härigenom visat sin goda vilja, att själv efter bästa förmåga medverka till företagets avveckling, men det synes länsstyrelsen tvivelaktigt, huruvida den framlagda planen är genomförbar. Såsom ovan nämnts har man att räkna med nya kostnader för företagets slutförande och eventuellt skadestånd till vattenverksägarna vid Fliaån. Styrelsen har själv konstaterat svårigheterna att med den nu förefintliga stora skuldsättningen hos delägarna verkställa ytterligare utdebiteringar, och föreningen måste fortfarande dragas med avsevärda banklån, vilka åsamka densamma betydande ränteutgifter. Det är under sådana förhållanden att befara, att föreningen snart återigen kommer i den ställningen, att ett förnyat ingripande från statens sida blir oundvikligt. Enligt länsstyrelsens förmenande bör ett understöd nu så avvägas, att föreningens skulder utöver bokförda tillgångar bliva slutligen reglerade och att nya utdebiteringar kunna undvikas, intill dess de hittills beviljade odlingslånen bliva slutamorterade, vilket äger rum i huvudsak under år 1937.

Därest utdebiteringar med avsevärda belopp utöver annuiteterna för odlingslånen årligen måste tillgripas för avbetalning och förräntning av föreningens nuvarande skulder, bliva delägarna urståndsatta att tillgodöra sig den båtnad, som med företaget avsetts, vid vilket förhållande alla hittills havda kostnader bliva utan någon som helst nytta.

Föreningens skuld utöver tillgångar utgjorde den 31 januari 1929 387,142 kronor 21 öre. Härtill komma upplupna räntor, intill dess eventuellt statsbidrag kan utanordnas, förslagsvis beräknade till 15,000 kronor. Vid sådant förhållande synes ett statsbidrag icke böra sättas lägre än 400,000 kronor, därest föreningen skall beredas varaktig hjälp.

Under hänvisning till vad sålunda anförts har länsstyrelsen hemställt, att anslaget till sänkningsförtaget måtte bestämmas till 400,000 kronor.

Lantbruksstyrelsen har i sitt yttrande bland annat framhållit, att företagets dåliga ekonomiska ställning väsentligen syntes vara beroende på, att icke erforderliga utdebiteringar blivit i tid verkställda, men att jämväl anmärkta formella brister vid handläggningen av 1902 års syneförrättning syntes hava i icke oväsentlig grad bidragit till ett försvarande av företagets genomförande. Härefter anför lantbruksstyrelsen vidare:

Med hänsyn till ovannämnda förhållanden kunde med skäl ifrågasättas, huruvida ett ingripande från statens sida bör komma i fråga för upphjälpande av företagets ekonomi. I detta avseende må framhållas, att eventuella brister från en förrättningsmans sida vid handläggning av förrättning, som här avses, väl knappast i och för sig kunna utan vidare anses konstituera ett ovillkorligt krav på ett dylikt statsingripande. På

grund av det allvarliga läge, vari företaget nu råkat, och då den betydande jordbruksbygd, som därav beröres, torde komma att i stor utsträckning drabbas av ekonomisk misär, därest staten icke träder hjälpsande emellan, vill lantbruksstyrelsen emellertid för sin del tillstyrka, att staten nu ekonomiskt bispringer intressenterna i företaget.

Vad beträffar formen för en hjälpaktion från statens sida må erinras, att det tidigare till företaget beviljade lånet från odlingslånefonden skall vara i huvudsak slutamorterat redan år 1937. Från denna tidpunkt borde sålunda mera väsentlig svårighet icke möta för gäldandet i fortsättningen av annuiteterna å ett nytt, till storleken lämpligt avvägt lån från avdikningslånefonden. Med hänsyn härtill har det syntts kunna ifrågasättas, huruvida icke det nu ifrågasatta statsunderstödet, i greve Hamiltons och Nordins utredning beräknat till 350,000 kronor, skulle kunna till någon del utgå i form av dylikt lån. Därest detta bestämdes till exempelvis 100,000 kronor, skulle annuiteterna å lånet, vilket torde komma att förfalla till betalning från och med år 1937, komma att uppgå till allenast omkring 2 kronor per hektar av företagets hela areal.

Å andra sidan kan med hänsyn till företagets redan nu stora skuldbörda en utökning av densamma synas avskräckande. I detta avseende bör jämväl beaktas, att företaget icke lär kunna undgå att även i fortsättningen bliva betungat med relativt avsevärda utgifter till följd av den nu pågående rättegången eller eljest. Lantbruksstyrelsen finner under dessa omständigheter försvarligt, att eventuellt understöd till företaget må i sin helhet utgå såsom bidrag utan återbetalningsskyldighet. För sådant ändamål torde emellertid, i motsats mot vad eljest i liknande fall pläгат ske, statens avdikningsanslag icke böra tagas i anspråk, enär nämnda anslag synes otillräckligt för tillgodoseende redan av det normala bidragsbehovet för torrlägningsverksamheten.

Lantbruksstyrelsen har, under hänvisning till vad av styrelsen anförts, hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till understödjande av Hornborgasjöns sänkningsföretag anvisa ett extra anslag å 350,000 kronor att utgå såsom bidrag utan återbetalningsskyldighet.

Statskontoret har anfört bland annat:

I det av jordbruksutskottet vid 1928 års riksdag avgivna utlatandet och riksdagens skrivelse den 19 maj 1928, vilken givit anledning till den omnämnda utredningen rörande förhållandena med avseende å Hornborgasjöns sänkningsföretag, såväl som i 1929 års jordbruksutskotts utlåtande angående väckta motioner om räntefritt låneunderstöd åt samma företag framträder redan ganska bestämt den uppfattningen, att det allvarliga ekonomiska trängmål, vari företaget, väsentligen utan delägarnas eget förvållande, råkat och det synnerligen bekymmersamma läge, vari en ej obetydlig del av befolkningen i den Hornborgasjön omgivande bygden skulle försättas genom företagets ekonomiska sammanbrott, måste föranleda ett ingripande på ett eller annat sätt från statens sida i syfte ej mindre att förekomma, att de beviljade odlingslånen och övriga i företaget nedlagda betydliga medel bliva utan nytta, än även att rädda den förut välbärgade ortsbefolkningen från eljest hotande nödläge. Behovet av statens särskilda hjälp i detta fall är numera genom den verkställda utredningen till fullo ådagalagt; och, ehuru det onekligen synes i viss mån betänkligt att tillgripa en sådan åtgärd, innan sänkningsföreningens mellanhanden med vattenverksägarna vid Flån blivit slutligt avgjorda, torde

uppskov med hjälpen icke kunna förordas, enär, såsom utredningsmännen visat, hela företaget äventyras, om med hjälpen skall anstå under den sannolikt ganska långa tid, som kommer att förflyta innan berörda mellanhavanden kunna bli genom slutlig dom reglerade. Statskontoret finner sig därför böra förorda, att ett ingripande från statens sida äger rum utan avvaktan på ett slutgiltigt reglerande av vattenverksägarnas anspråk, och vill för sin del i huvudsak ansluta sig till utredningsmännens förslag rörande formen för statens hjälp till företaget. Enligt vad statskontoret vill föreslå skulle sålunda med tillämpning av de den 27 juni 1927 fastställda ändrade bestämmelserna för statsbidrag från statens avdiktningensanslag efter utverkande av riksdagens medgivande anvisas till företaget ett sådant bidrag utan återbetalningsskyldighet. Utredningsmännen hava beräknat, att ett dylikt bidrag skulle i detta fall belöpa sig till omkring 350,000 kronor.

Är nämnda beräkning riktig, skulle visserligen vid bifall till berörda förslag ett högst avsevärt belopp komma ifrågavarande företag till godo utan återbetalningsskyldighet och detta skulle otvivelaktigt innebära en synnerligen verksam hjälp; men företagens ekonomiska ställning är så vanskelig, att det kan ifrågasättas, huruvida detsamma kan räddas från sammanbrott utan att helt befrias från skulderna till Aktiebolaget jordbrukarbanken och Aktiebolaget svenska handelsbanken. Då dessa skulder, oberäknat upplupen ränta från innevarande års ingång, belöpa sig till 400,000 kronor, skulle alltså utöver förenämnda statsbidrag erfordras ett belopp av 50,000 kronor för att nämnda skulder skulle kunna helt betalas. Då emellertid företaget möjligen kan tänkas bli i stånd att längre fram återbetala en eventuell försträckning å detta belopp, synes denna ytterligare hjälp, om densamma befinnes vara erforderlig, böra lämnas i form av räntefritt lån; och vill statskontoret ifrågasätta, huruvida icke undsättningsfonden, som därtill lämnar tillgång, skulle, med hänsyn till i detta fall föreliggande särskilda omständigheter, kunna för ändamålet anlitas.

Statskontoret har vidare framhållit, att statens avdiktningensanslag för närvarande är så hårt anlitat, att för att situationen under budgetåret 1930/1931 icke må bli allt för svår en avsevärd ökning av anslaget torde bli erforderlig eller åtminstone det nu ifrågasatta statsbidraget till Hornborgasjöns sänkningsföretag böra anvisas såsom ett särskilt extra reservationsanslag.

*Departements-
chefen.*

Av utredningen i ärendet synes oförtydligt framgå, att för närvarande endast jämförelsevis ringa båtнад vinnes av det utförda sjösänkingsföretaget. Komma vissa ännu erforderliga arbeten till stånd — särskilt upptagandet av nödiga avlopp i sjön — torde däremot avsevärd båtнад kunna uppnås för delägarna i företaget, vilket hitintills endast vållat dem besvikelse och penninguppoffringar utan motsvarande nytta. Det ekonomiska läge, vari företaget befinner sig, är emellertid sådant att, även om framtiden skulle bereda delägarna möjlighet till större utbyte av företaget, delägarna dock icke torde kunna fullgöra de förpliktelser de genom företaget iklätt sig. Därest icke i en eller annan form snar hjälp bringas, torde allvarliga ekonomiska svårigheter komma att uppstå för delägarna,

något som vidare synes kunna medföra ett ekonomiskt sammanbrott för hela ifrågavarande trakt. Faran härför torde vara så mycket större, som genom den ovissa ekonomiska belägenhet, vari de i företaget deltagande fastigheterna befinna sig, dessa knappast kunna bliva föremål för försäljning och, om sådan skulle komma till stånd, lära de därvid betingande priserna väsentligt understiga vad som under normala förhållanden vore skäligt. Utredningsmännen i ärendet hava betecknat situationen så, att över trakten vilar så att säga en »död hand». I enlighet med den av utredningsmännen uttalade uppfattningen torde, även om kanske styrelsen för företaget icke alltid iakttagit den omtanke, som vederbort, delägarna i företaget i stort sett kommit i sin nuvarande nödställda belägenhet utan eget förvållande. Jag anser därför, att starka skäl föreligga för ett ingripande från statens sida för bringande av hjälp. Säsom ett ytterligare skäl för lämnande av bidrag åt företaget må anföras den omständigheten, att företaget icke tidigare kommit i åtnjutande av något statsbidrag utan återbetalningsskyldighet.

Naturligen hade det varit önskvärt att nu på en gång alla företaget berörande förhållanden kunnat slutligen ordnas, men då det, oaktat upprepade försök, icke lyckats att träffa någon uppgörelse med vattenverksägarna, anser jag med hänsyn till den allvarliga fara för ett ekonomiskt sammanbrott, som föreligger, därest icke snar hjälp bringas, att sagda omständighet icke bör utgöra hinder för ett omedelbart ingripande från statens sida. Samtliga i ärendet hörda myndigheter hava jämväl uttalat sig härför. Vid en resa, som jag under hösten 1929 företog till trakten, fick även jag ett starkt intryck av företagets bekymmersamma ställning och de svårigheter, som därigenom kunde komma att drabba delägarna. Vid ett sammanträde, som samtidigt anordnats med de rörande sjösänkingsföretaget tvistande parterna, framträdde påtagligt i de krav, som framställdes från vattenverksägares sida gent emot företaget, svårigheten att åvägabringa förlikning mellan parterna.

Angående det sätt, varpå hjälp bör bringas åt företaget, delar jag den av utredningsmännen härutinnan uttalade uppfattningen samt anser det av dem föreslagna beloppet av 350,000 kronor, som skall användas till betalande av företagets löpande gäld, vara med hänsyn till föreliggande förhållanden väl avvägt. På grund av den bestämda skillnad, som föreligger emellan de förbindelser, som åligga företaget till följd av arbetskostnader och andra utgifter för företagets utförande, samt de kostnader, som må komma att drabba företaget i förhållande till vattenverksägarna vid Fliaån, torde hinder ej böra möta att i det förra hänseendet sålunda bringa företaget stöd. Ärendet i vad det avser nämnda vattenverksägare får bliva beroende av framtiden, och är att hoppas att, bland annat genom ifrågavarande bidrag, ställningen då skall vara sådan att företaget ej skall tarva ytterligare hjälp från det allmänna, i vart fall icke i form av bidrag utan återbetalningsskyldighet.

Bidragsbeloppet vill jag föreslå skola utgå av statens avdiktningensanslag, vilket i andra liknande fall tagits i användning. Visserligen är anslaget hårt anlitat, men har, såsom framgår av årets statsverksproposition, nionde huvudtiteln punkt 104, i anslaget begärts en avsevärd ökning, uppgående till 1,200,000 kronor. I övrigt torde framdeles vid fastställandet av anslagets belopp nödig hänsyn tagas till ifrågavarande utgift.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att till Hornborgasjöns sänkningsföretag må anvisas statsbidrag från statens avdiktningensanslag med 350,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Vid protokollet:
Hugo Nordlander.